

KARADENİZ İNCELEMELERİ
D e r g i s i

Journal of Black Sea Studies

27

KARADENİZ İNCELEMELERİ DERGİSİ**Yıl: 14, Sayı: 27, Güz 2019***Year: 14, Number: 27, Autumn 2019***Sahibi / Owner**Serander Yayınevi Adına
Sema USTA**Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief**

Öğr. Gör. Veysel USTA

Karadeniz İncelemeleri Dergisi;

Hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir. Gönderilen yazılar iade edilmez. Makaleler, ulusal ve uluslararası geçerli etik kurallara (araştırma ve yayın etiğine) uygun olmak zorundadır. Yayımlanacak makaleler, intihal programı tarafından denetlenmekte ve uygun görülmeyenler yayımlanmamaktadır

Yazışma Adresi / Correspondence AddressKaradeniz İncelemeleri Dergisi
Serander Yayınevi, Gazipaşa Mahallesi,
Uzun Sokak, No: 5/3
Ortahisar-Trabzon / TÜRKİYE
Tel: 0533 421 70 02
Web: www.kainder.com
Web: www.seranderyayınevi.com
e-posta: karadenizincelemeleridergisi@yahoo.com.tr**Dizgi / Typed by**

Serander Yayınevi/TRABZON

Baskı / Printed byEser Ofset Matbaacılık
Tel: 0462 321 53 38 TRABZON**ISSN: 2146-4642****Abone Bedeli / Subscription Rate**Kurum/*Institutional*: 80 TL (USD 20)Normal/*Normal*: 90 TL (USD 25)Fiyatı/*Price*: 40 TL (USD 10)

KARADENİZ İNCELEMELERİ

Dergisi

Journal of Black Sea Studies

27

HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Bu dergi;
Turkologischer Anzeiger tarafından taranmakta olup
TUBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT)
SOBIAD, Acarindex.com, ResearchBib ve ASOS Index
tarafından indekslenmektedir.

SERANDER
Trabzon 2019

EDİTÖRLER / EDITOR'S

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Öğr. Gör. Veysel USTA

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Alfina SIBGATULLİNA (Russian Academy of Sciences)

Prof. Dr. Mehmet ÇOG (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AKYILDIZ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Gülbadi ALAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Necmettin AYGÜN (Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet ALPARGU (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Faruk BİLİCİ (INALCO Paris)

Prof. Dr. İdris BOSTAN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Salim CÖHCE (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nedim İPEK (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Haşim KARPUZ (KTO Karatay Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet OKUR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Rustam SHUKUROV (Moskova Devlet Üniversitesi)

Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Doç. Dr. Alexander D. VASİLYEV (Russian Academy of Sciences)

Doç. Dr. Hanefi BOSTAN (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Oktay ÖZEL (Bilkent Üniversitesi)

TÜRKÇE SORUMLUSU

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR

İNGİLİZCE SORUMLUSU

Doç. Dr. Mustafa Zeki ÇIRAKLI

Bu Sayının Hakemleri - Referees of the Issue

Prof. Dr. Gülbadi ALAN

Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK

Trabzon Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ÇOG

Samsun Üniversitesi

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ

İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan KILIÇ

Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Bilal KIRIMLI

Trabzon Üniversitesi

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZER

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Enis ŞAHİN

Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Zehra ARSLAN

Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Doç Dr. Savaşkan Cem BAHADIR

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Sezai BALCI

Giresun Üniversitesi

Doç. Dr. Serkan DEMİREL

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail KIVRIM

Gaziantep Üniversitesi

Doç. Dr. Abdurrahman KOLCU
Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail KÖSE
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Hüsrev TABAK
Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Volkan AKSOY
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİLGİN
İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ersin ÇELİKBAŞ
Karabük Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman EMİR
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Turgay KABAK
Bayburt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KÖKSAL
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Eda Havva TAN METREŞ
Akdeniz Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Reşat SÜMERKAN
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülseren KAN ŞAHİN
Sinop Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Akın TEMÜR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Miraç TOSUN
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma YILDIRMIŞ
Gümüşhane Üniversitesi

Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU
Marmara Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

SUNUŞ	9
BİR ANADOLU EYALETİ OLARAK HONORIAS <i>HONORIAS AS AN ANATOLIAN PROVINCE</i>	
Gülseren KAN ŞAHİN	11
OSMANLI MAHKEMESİ: TRABZON ÖRNEĞİNDE (1557-1558) <i>OTTOMAN COURT: IN THE CASE OF TRABZON (1557-1558)</i>	
Sibel KAVAKLI KUNDAKÇI	43
KAFKASYA'DA RUS İDARİ YAPILARI (1785-1845) <i>THE RUSSIAN ADMINISTRATIVE STRUCTURES IN THE CAUCASUS (1785-1845)</i>	
Tekin Aycan TAŞCI	73
SİNOP RUM CEMAATİ'NİN 19. YÜZYILDAKİ SOSYAL YAPISI <i>THE SOCIAL STRUCTURE OF THE GREEK COMMUNITY OF SINOP IN THE 19th CENTURY</i>	
Cenk DEMİR	111
TONYALI AHMED EFENDİ VE RİSÂLE-İ AHVÂL-İ ÂHİR ZAMÂN MESNEVİSİ <i>TONYALI AHMED EFENDİ AND HIS RİSÂLE-İ AHVÂL-İ ÂHİR ZAMÂN MESNEVİ</i>	
Lokman TAŞKESENLİOĞLU	143
PİLEKİ, TAŞ SACI YAPIMI ÜZERİNE: BODAMLİ (GÜNEYSU) KÖYÜ, VAKFIKEBİR/TRABZON <i>PRODUCTION OF HOT-STONE COOKING IN BODAMLİ (GÜNEYSU) KÖYÜ, VAKFIKEBİR (TRABZON)</i>	
Suat İSKENDER	165
RİZE'DE ZİRAAT, BALIKÇILIK VE HAYVANCILIK (1923-1950) <i>AGRICULTURE, FISHERIES AND ANIMAL HUSBANDRY IN RIZE (1923-1950)</i>	
Songül ALŞAN	185

KİR BULIÇEV'İN *TRABZON'DAN DÖNÜŞ* ADLI BİLİM KURGU
ROMANINDA *TRABZON*

TRABZON IN THE SCIENCE FICTION NOVEL BY KİR BULYCHEV
RETURN FROM TRABZON

Badegül CAN EMİR..... 205

İKTİSADİ-SİYASİ İLİŞKİLER ETKİLEŞİMİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE-RUSYA
FEDERASYONU İLİŞKİLERİ (1992-2000)

*TURKEY AND RUSSIAN FEDERATION RELATIONS WITHIN THE FRAME
OF INTERACTIONS BETWEEN POLITICAL AND ECONOMIC RELATIONS
(1992-2000)*

Ali BAŞARAN..... 229

TÜRK BASIN TARİHİNİN İLK KADIN YÜZLERİNDEN: SABIHA
ZEKERİYA SERTEL

*ONE OF FIRST WOMEN FACES IN TURKISH PRESS HISTORY: SABIHA
ZEKERIYA SERTEL*

Emine Bilgehan TÜRK..... 261

BARTIN MUTFAK KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDE TATLILARIN YERİ VE ÖNEMİ
ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

*A QUALITATIVE STUDY ON THE PLACE AND IMPORTANCE OF
SWEETS IN BARTIN CUISINE CULTURE*

Dilek ÇOŞAN
Yılmaz SEÇİM..... 279

KİTAP DEĞERLENDİRME/ BOOK REVIEW

CANİK VE GÖÇ 1800-1923

Samet KÜÇÜKTÜRK..... 293

TÜRKİYE'DE GAYRİMÜSLİMLERİN YÖNETİMİ, OSMANLI'DAN
CUMHURİYET'E

Tuğba ERAY BİBER..... 299

KİD YAYIN İLKELERİ 305

SUNUŞ

Karadeniz havzasını konu edinen Karadeniz İncelemeleri Dergisi'nin ilk sayısı 2006 yılında yayımlanmıştı. Onüçüncü yılını idrak eden dergimizin 27. sayısında; 11 bilimsel makale ve iki kitap değerlendirmesiyle okuyucumuzla buluşuyoruz. Bu sayıda yazı portföyümüz içinde siyasal tarihin dışında arkeoloji, mimari ve edebiyat gibi sosyal tarihin farklı yelpazelerini ilgilendiren yazılara da yer vermiş bulunuyoruz.

Bu sayının ilk makalesi, *Gülseren KAN ŞAHİN*'in “*Bir Anadolu Eyaleti Olarak Honorias*” adlı yazısıdır. Bizans İmparatoru II. Theodosius döneminde kurulan eyalet adını, Theodosius'un amcası “Honorius”dan almıştır. Bithynia ile Paphlagonia arasında kalan ve kuzeybatı Anadolu'da bulunan bir Geç Roma-Erken Bizans eyaletidir. Bizans İmparatoru Herakleius'un İS 7. yüzyılın ilk çeyreğinde Araplara yaptığı mücadelelere konu olan eyaletin güneydeki hinterlandına dair kısıtlı bilgi, 2000'li yılların başından beri yapılan bazı arkeolojik çalışmalarla aydınlanmaya başlamıştır. Yazar bu çalışmada, Honorias Eyaleti'nin tarihsel ve arkeolojik sürecini ele alınıp değerlendirilmiş ve alana ciddi katkı sağlayacak nitelikte bilgiler vermiştir.

Sibel KAVAKLI KUNDAKÇI'ya ait olan ikinci makale “*Osmanlı Mahkemesi: Trabzon Örneğinde (1557-1558)*” adını taşımaktadır. Makalede, kuruluşu 1557 tarihine kadar inen Trabzon Mahkemesi'nin kuruluş sırasındaki yapısı ele alınarak sözkonusu mahkemenin kaydı olan Şer'iyye Sicillerinden yararlanılarak bu mahkemenin işleyişi değerlendirilmiştir. Mahkeme görevlisi olarak kadı ve kadının bağımsızlığı, mahkemenin aleniliği ile birlikte muhakemeye katılanlar, mahkeme görevlileri, yeri, mahkemenin çalışma düzeni ile mahkeme salonu kuralları değerlendirilerek bu konular üzerinden Osmanlı mahkemesinin işleyişine açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Tekin Aycan TAŞCI, “*Kafkasya'da Rus İdari Yapıları (1785-1845)*” adlı yazısında 16. Yüzyılda Kafkasya'ya nüfuz eden Rusya'nın bölgedeki varlığını kalıcı kılmak üzere baş vurduğu ilk idari yapı olan ve 18. yüzyılda inşa edilmeye başlayan kaleler sürecinden başlayarak 1883'te Gürcistan'ın himayesini üstlenerek Güney Kafkasya'daki hakimiyet süreci ele alınmıştır. Makalede, Rusya genelinde uygulamaya konulan II. Yekaterina'nın guberniya reformundan başlayıp Rusya'nın sınırlarını Güney Kafkasya'ya genişletmesine bağlı olarak çeşitli değişikliklere uğrayan idare sistemi Rus arşiv belgeleri ışında ele alınarak irdelenmiştir.

Cenk DEMİR'in “*Sinop Rum Cemaati'nin 19. Yüzyıldaki Sosyal Yapısı*” adlı makalesi, Anadolu'da yüzlerce yıldan beri bir arada yaşayan Türklerle Rumların ilişkilerine Sinop Sancağı özelinde ışık tutmaktadır. Bu bağlamda Sinop Rumlarının demografik, içtimai, iktisadi, dinî ve tarihsel açıdan ne durumda buldukları ve yüzyıl boyunca ne tür değişimlere sahne oldukları başta arşiv belgeleri olmak üzere seyahat metinleri ve diğer veriler çerçevesinde değerlendirilerek Sinop ili monografisine katkı sağlayacak nitelikte sonuçlara ulaşıldığı gibi Anadolu'daki Müslim-gayrimüslim ilişkilerine dair de fikir edinebilmek de mümkündür.

Lokman TAŞKESENLIOĞLU'nun “*Tonyalı Ahmed Efendi ve Risâle-i Ahvâl-i Âhir Zamân Mesnevisi*” adlı çalışması bu sayının edebiyat konulu makalelerinden biridir. Taşkesenlioğlu, klasik Türk şiirinin son döneminde mesnevi nazım şekliyle kaleme alınarak ahir zamanda toplumda ortaya çıkan aksaklıklara dikkati çekmek, ahlaki ve dinî konularda insanlara öğütler vermek için kaleme alınan *Risâle-i Ahvâl-i Âhir Zamân Mesnevisi* hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Çalışma, dönemin Trabzon Vilayeti'ne bağlı küçük bir nahiyesinden yetişen bir şairi ve birkaç baskı yapan eserini konu edinmesi bakımından da ayrıca dikkate değerdir.

Suat İSKENDER'in kaleme aldığı “*Pileki, Taş Sacı Yapımı Üzerine: Bodamlı (Güneysu) Köyü, Vakfıkebir/Trabzon*” adlı çalışması, Doğu Karadeniz bölgesi geleneksel

halk kültürünün yaygın bir ürünü olan taş pişirme ürünü yapımını konu edinmiştir. Hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak tahıl ekiminin sona ermesi nedeniyle kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatı ürünlerinden pileki yapımını, son ustalarıyla sözlü tarih çalışması bağlamında ele alan yazar, yaptığı çizimlerle, sözkonusu ürünü ve bu ürünün üretilmesinde kullanılan malzemeyi okura ulaştırdığı gibi tarihe de kıymetli bir not düşmüştür.

Songül ALŞAN, “*Rize’de Ziraat, Balıkçılık ve Hayvancılık (1923-1950)*” adlı yazısında Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ve yeniden yapılanma dönemi olarak kabul edilen dönemde Rize’nin tarımsal üretimine ışık tutmaktadır. Ülke yöneticileri açısından dönemin birincil sorunu olan halkın günlük yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için bir yandan yöresel üretim imkanların önplana çıkarılması, öte yandan üretimin artırılması için yapılan yasal düzenlemeler ele alınıp değerlendirilmiştir.

Badegül CAN EMİR, “*Kir Buluçev’in ‘Trabzon’dan Dönüş’ Adlı Bilim Kurgu Romanında Trabzon*” adlı makalesi de bu sayının kendine özgü yazılarından biridir. CAN EMİR, Rus edebiyatında bilim kurgu romanlarının dikkat çeken temsilcilerinden biri olan Oryantalist yazar Kir Buluçev’in tarihsel gelişim süreci içinde siyasi, sosyal, kültürel ve demografik dönüşümüyle dikkat çeken Trabzon’u ele alan bilimkurgu romanını irdelemiştir. Roman, Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusların 18 Nisan 1916 tarihinde Trabzon’u işgal etmelerinden sonra Rus bilim adamlarının buradaki çalışmalarını konu edinmektedir. Çalışmada, Trabzon’un içinde bulunduğu siyasi, sosyal, ekonomik ve demografik hava değerlendirilmiş, Trabzon’a yapılan arkeolojik gezinin oluşum koşulları ve amaçları üzerinde durulmuştur.

Ali BAŞARAN, “*İktisadi-Siyasi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkileri (1992-2000)*” adlı yazısında Yeltsin Dönemindeki Türkiye-Rusya ilişkilerini değerlendirmektedir. Yazar, ülkeler arasındaki iktisadi ilişkilerin siyasi ilişkilerin seyrinde belirleyici rolü olduğundan hareketle iki ülke arasında gerçekleşen ticari faaliyetlerin siyasi ilişkileri de yakından etkilediğini verilerle ortaya koymaktadır. Rusya’da çalışan Türk işçilerinin Türk siyasetine, Türkiye’de bavul ticareti yapan Rusların da Rus siyasetine etki ettiğini belirten Başaran, bu duruma örnek olarak da Yeltsin’in ikinci dönemi için seçimlere giderken bavul ticaretine sınırlama getirilmesinin seçim sonrasına bırakılmasını vermektedir.

Emine Bilgehan TÜRK, “*Türk Basın Tarihinin İlk Kadın Yüzlerinden: Sabiha Zekeriya Sertel*” başlıklı yazısında gazeteciliği meslek edinen ilk kadın yazarı ele almaktadır. TÜRK makalesinde, Sabiha Zekeriya Sertel’in Selanik’te başlayıp Bakü’de sonlanan biyografisi, Türk basın tarihinde yer alışı, yazılarında kadın sorunlarına getirdiği tespit ve çözüm yolları ile hikâyelerinde kadın problemlerini hayattan kurguya taşıyışını ve bu konudaki tespitlerini değerlendirmiştir.

Dilek ÇOŞAN ve Yılmaz SEÇİM’in birlikte kaleme aldıkları “*Bartın Mutfağın Kültürü İçerisinde Tatlıların Yeri ve Önemi Üzerine Nitel Bir Çalışma*” adlı yazıları bu sayımızın son makalesidir. Oldukça köklü bir geçmiş ve zengin bir çeşitliliğe sahip Türk Mutfağı’nın küçük bir kesitini ele alan makale, oldukça meşakkatli bir alan çalışması sonucunda elde edilen verileri içermektedir. Yüzlerce yıllık tarihsel birikimin ürünü olan, ancak toplumsal tabakalaşma ve değişme nedeniyle bir kısmı unutulmaya yüz tutmuş bölge tatlılarının hem literatüre hemde turizme kazandırılması açısından önem arz etmektedir.

Dergimizin 27. sayısı, iki kitap yazısıyla son bulmaktadır. İlki Samet KÜÇÜKTÜRK tarafından kaleme alınan Nedim İpek’in *Canik ve Göç 1800-1923*; ikincisi ise Tuğba ERAY BIBER’in kaleme aldığı Erhan Güllü’nün *Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e* adlı kitabına aittir.